

Historische Vereniging Ol Eel

Luchtvaart gerelateerde monumenten in Eelde

Door de werkgroep luchtvaarthistorie van de Historische Vereniging Ol Eel is als naslagwerk een overzicht samengesteld van monumenten of gedenkwerken in Eelde die, elk voor zich, om een speciale reden aandacht verdienen.

Inhoud:

Provinciale monumenten:

- Gebouwen Rijksluchtvaartschool met internaat
- Duitse camouflageboerderij met loodsen (WWII)
- Duitse telefooncentrale (WWII)
- Duitse legeringsgebouwen (WWII)

Oorlogsmonumenten:

- Crash Lancaster in Eelderwolde (WWII)
- Crash Spitfire in Eelde (WWII)

Monumenten vliegongevallen vliegschool:

- Quia non sunt (Zij die er niet meer zijn)
- Dit mag nooit meer gebeuren

Overige monumenten:

- Gedenksteen, eerbetoon aan grondlegger Haijo Hindriks
- Kunstwerk *Flying Start*, herinnering aan privatisering Rijksluchtvaartschool
- Kunstwerk *Jongensdroom*, herinnering aan 50 jaar bestaan luchtvaartschool
- Kunstwerk *Machmeter*, herinnering aan uitbreiding luchthavengebouw 1981
- Kunstwerk, herinnering aan 75 jaar bestaan vliegveld
- Gedenkbankje, eerbetoon aan initiatiefnemer Janny Buring

Bronnen en fotoverantwoording

Provinciaal monument - Voormalige gebouwen Rijksluchtvaartschool

Door o.a. de cultuurhistorische waarde van de geschiedenis van de luchtvaart in Drenthe en de architectuurhistorische waarde van het modern-functioneel ontwerp is het gebouwencomplex van de Rijksluchtvaartschool in 2010 als Provinciaal Monument van de provincie Drenthe aangemerkt. De gebouwen van de Rijksluchtvaartschool aan de Burgemeester J.G. Legroweg 45 bij het vliegveld in Eelde zijn in de periode van 1953-1957 gebouwd.

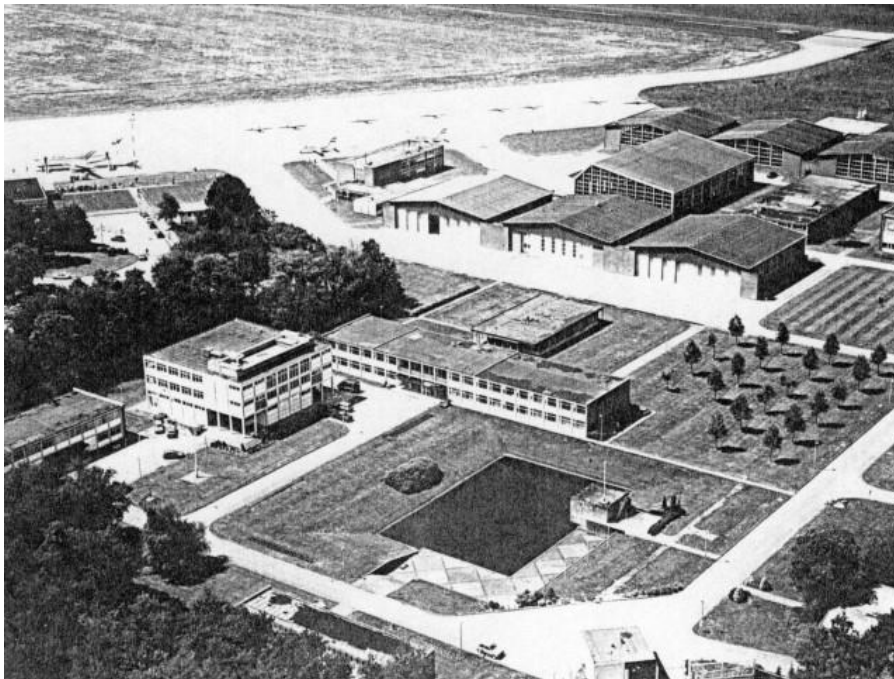
De aanleiding

In 1948 wordt Vliegveld Eelde aangewezen als uitwijkhaven voor Schiphol en wordt het vliegveld vergroot met een uitbreiding van het luchthavengebouw en krijgt het verharde landingsbanen en een groot verhard platform. Daarnaast besluit het Rijk om de organisatieonderdelen van de Rijksluchtvaartschool in Den Haag, Ypenburg en Gilze-Rijen te concentreren op Vliegveld Eelde. Als het vernieuwde luchthaventerrein in 1953 operationeel is begint men met de bouw van de Rijksluchtvaartschool en wordt deze in 1957 door Prins Bernard officieel geopend.

De bouw

Het complex bestaat uit een hoofdgebouw met bijgebouwen, gegroepeerd rond een centrale vijver. In het hoofdgebouw zijn onder andere de keuken en de recreatie- en eetzaal ondergebracht. De bijgebouwen hadden als functie een internaat vleugel, een lesgebouw met kamers voor directie en administratieve ondersteuning en een sportgebouw.

De bouw kwam tot stand aan de hand van een ontwerp van architect P.J.J.M. Cuypers jr. in samenwerking met architect F.P. Glastra van Loon. Het bestond voor alle gebouwen uit een betonskelet met bouwelementen van 3 meter modules. Hierin werden gekleurde panelen, wanden en raampuien gezet. Pierre Cuypers vroeg kunstenaar Bart van de Leek voor het kleurontwerp. Zo ontstonden de rood, geel en blauwe panelen op de gebouwen. Het ontwerp van het buitengebied kwam van de hand van de in Groningen en Drenthe bekende tuin- en landschapsarchitect Jan Vroom uit Glimmen.

De overdracht

Als de Rijksluchtvaartschool in 1991 wordt geprivatiseerd en als respectievelijk KLM Luchtvaartschool bv en KLM Flight Academy verder gaat, worden de hangaars en gebouwen van de technische dienst achter op het terrein gesloopt en wordt daar een nieuw hoofdgebouw en huisvestigingsgebouwen gerealiseerd. Het oorspronkelijk complex aan de voorzijde wordt verlaten en in erfpacht gegeven aan de vastgoedinvesteerder SIG Real Estate. Deze wordt later overgenomen door de TCN. Als deze in 2013 failliet ging wordt het geheel in 2015 via de curator weer in erfpacht gegeven aan de KLM Flight Academy. Voor de keuken wordt Classic Catering als nieuwe huurder gevonden en in 2013 wordt de sportzaal (gebouw D) verkocht aan DSV Air & Sea bv en wordt de grond in erfpacht gegeven.

Provinciaal monument – Duitse camouflageboerderij met loodsen

Een complex van drie bombestendige gebouwen die begin jaren '40 tijdens de Tweede Wereldoorlog in opdracht van de Luftwaffe werd gebouwd. Het in Heimatschutzstil gebouwde complex maakte in die tijd onderdeel uit van Fliegerhorst Eelde en bestaat uit twee op boerderijen van het krimpentype lijkende gebouwen en een bijgebouw (garagewerkplaats) in de vorm van een boerenschuur. Deze bouwstijl sluit aan op de regionale bouwstijl van boerderijen. Tijdens de WO-II deden de panden dienst als Fahrbereitschaft, een werkplaats voor de reparatie van vrachtwagens.

De gebouwen staan aan de Legroweg 65a-65b en tegenover de hoofdingang van het vliegveld. Na de oorlog zijn er diverse opvolgende bedrijven in gehuisvest.

Provinciaal monument – Duitse telefooncentrale

Het complex van de voormalige Duitse telefooncentrale (Fernsprachvermittlung) met naastgelegen telefoonbunker (Telefon Unterstand) is begin jaren '40 tijdens de Tweede Wereldoorlog gebouwd in opdracht van de Duitse Luftwaffe. Het als woonhuis in Heimatschutzstil gecamouflleerde pand maakte in die tijd deel uit van Fliegerhorst Eelde en vormt een functioneel geheel met de bunker.

De gebouwen staan aan de Oosterbroek 1a. Na de oorlog zijn er diverse opvolgende bedrijven in gehuisvest.

Provinciaal monument – Duitse legeringsgebouwen

De huidige pand bestaat uit voormalige Duitse legeringsgebouwen die werden gebouwd begin jaren '40 tijdens de Tweede Wereldoorlog in opdracht van de Luftwaffe. Het in Heimatschutzstil gebouwde complex maakte in die tijd deel uit van Fliogerhorst Eelde en bestaat uit twee legeringsgebouwen en een kazemat. Het legeringsgebouw was in de WO-II in gebruik ten behoeve van personeel dat werkzaam was op het toenmalige vliegveld. De gebouwen werden indertijd een eind buiten het daadwerkelijke vliegveld gebouwd, ten behoeve van de veiligheid bij eventuele luchtaanvallen.

Het gebouw staat aan de Oosterbroek 16 en heeft door de jaren heen vele functies gehad.

Oorlogsmonument – Crash Lancaster in Eelderwolde

In 1943 wordt in de buurt van Eelderwolde een Britse bommenwerper neergeschoten door de Duitsers. Ter nagedachtenis aan de verongelukte geallieerde militairen werd een oorlogsmonument onthuld.

Op 20 oktober 1943 keert de Lancaster bommenwerper terug van een bombardementsvlucht boven Leipzig. Ergens boven de stad Groningen wordt het vliegtuig aangeschoten door een Duitse nachtjager. Tussen het Stadspark en Eelderwolde ontploft het vliegtuig in de lucht. Wrakstukken van het vliegtuig en lichamen van bemanningsleden komen over een groot gebied verspreid neer ter hoogte van de Ter Borghlaan, ten noorden van de plek waar nu het monument staat. De bemanningsleden zijn begraven op de oude begraafplaats in Eelde.

Het monument bij de kruising van de Woltsingel en Ubbinkseiland te Eelderwolde is een gedenksteen. Bij de gedenksteen zijn zeven moeraseiken geplant, één voor ieder van de gesneuvelde bemanningsleden.

Oorlogsmonument – Crash Spitfire in Eelde

Vlak voor het einde van de Tweede Wereldoorlog wordt bij een aanval op het vliegveld Eelde een geallieerd jachtvliegtuig neergehaald. De piloot komt hierbij om het leven. Ter nagedachtenis aan hem is in De Drift in Eelde tegenover de boerderij, waar het vliegtuig in neerstort, een oorlogsmonument geplaatst.

Op 3 februari 1945 stijgen 12 Spitfires van de No.132 (Norwegian) Wing op van vliegbasis Woensdrecht voor een gewapende verkenningsvlucht boven Noord-Nederland. Vliegveld Eelde vormt het doel omdat het vermoeden bestaat dat hier Duitse nachtjagers zouden staan. Dit blijkt niet het geval te zijn maar desondanks gaan de vliegtuigen over tot een aanval op het vliegveld. Duits luchtafweer weet hierbij echter de voorste Spitfire, gevlogen door de Noorse piloot Rolf Arne Berg, te raken. Eén van de vleugels van zijn toestel breekt af en stuurloos stort de Spitfire neer in de boerderij aan De Drift 4 in Eelde. Wing Commander Rolf Arne Berg verliest hierbij het leven.

Gedenkmonument - Quia non sunt (*Zij die er niet meer zijn*)

Op 15 mei 1957 is op Vliegveld Eelde het gebouwencomplex van de Rijksluchtvaartschool feestelijk geopend door ZKH Prins Bernard. Aan het einde van het officiële gedeelte van de opening wordt ter nagedachtenis aan alle omgekomen vliegers van de luchtvaartschool een monument onthuld. Deze handeling wordt verricht door de weduwe van de radiotelegrafist G.J. Klumpes, die op 26 april 1949 bij Schiphol in de Beechcraft D18S PH-UDI met zijn mede-inzittenden om het leven is gekomen.

Het ontwerp van het monument is van J.C. Volkers van de technische dienst van de Rijksluchtvaartschool en door het technisch personeel vervaardigt.

De gebouwen van de technische dienst van de Rijksluchtvaartschool worden in 1997 gesloopt. Dit om ruimte te maken voor het nieuwe hoofdgebouw van de school, die inmiddels de naam KLM Flight Academy heeft gekregen. Dit monument heeft een nieuwe plek gekregen in de omgeving van dit nieuwe hoofdgebouw.

Gedenkmonument - *Dit mag nooit meer gebeuren*

Op 8 juni 2001 wordt een gedenkmonument onthult. De aanleiding tot dit monument is het vliegtuigongeval van 8 juni 2000 tussen twee Beechcraft A36AT lesvliegtuigen, de PH-BWC en PH-BWD, van de KLM Flight Academy. Hierbij komen een instructeur en twee leerlingen om het leven.

Het monument is gemaakt door de ruimtelijke vormgever Rene de Boer en stelt vier afgebroken vleugels voor.

Gedenksteen – eerbetoon aan grondlegger Haijo Hindriks

Onthulling gedenkteken

Op 23 mei 2006 wordt ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van het vliegveld een gedenksteen ter ere van de initiatiefnemer Haijo Hindriks onthuld. Het is een tegel met opschrift dat bij de ingang van de terminal ligt. De onthulling wordt verricht door Jeroen Meulendijk, directeur luchthaven, en Gerard Determeijer, oud-instructeur van de Rijksluchtvaartschool en lid van de werkgroep luchtvaarthistorie van de Historische Vereniging Ol Eel.

Haijo Hindriks

Deze sportvlieger en lithograaf te Groningen is het die daadwerkelijk tot handelen overgaat als hij bij de burgemeester en wethouders van de gemeente Eelde een verzoek indient om een terrein van 25 ha groot in te richten voor het gebruik door kleine lichte vliegtuigen. Het terrein zou dan ook kunnen dienen als noodlandingsterrein voor de KLM.

Op 13 februari 1930 wordt dat verzoek door de gemeente ingediend bij het Ministerie van Waterstaat. Op 18 augustus dat jaar wordt de vergunning verleend en kan op het Hakenkampsveld, ten zuidoosten van Eelde, het vliegveld worden ingericht.

Op 26 april 1931 landt Haijo Hindriks voor de eerst met zijn vliegtuig de, de Pander EC 60 PH-AEV “Grijze Roodstaart”, op het vliegveld. Op 23 mei wordt het vliegveld feestelijk geopend. Hindriks zelf zou weinig plezier beleven aan zijn inspanningen, omdat hij met zijn vliegtuig op 9 juni 1931 op hetzelfde vliegveld dodelijk verongelukt.

Kunstwerk - *Flying Start* - privatisering Rijksluchtvaartschool

Op 19 november 1992 is door de heer J.W. Weck, de Directeur-Generaal van de Rijksluchtvaartdienst, ter gelegenheid van de privatisering van de Rijksluchtvaartschool in 1991 een kunstwerk aangeboden.

Het kunstwerk, genaamd *Flying Start*, is gemaakt door de eveneens aanwezige kunstenaar Hans Mes. Het is een strak vormgegeven object met een lengte van 5,60 meter. Het stelt een vleugel voor met daarop een met klinknagels bevestigde koperplaat net als bij een vliegtuig. Het schuin liggende bovenwerk heeft de vorm van een startbaan met een stijging van de steeds kleiner wordende horizon. Het kunstwerk benadrukt daarnaast de nieuwe start van de luchtvaartschool en is geplaatst bij de gebouwen aan de rand van de vijver.

Het bordje bij het kunstwerk heeft de tekst:

*Los te komen van de grond
is niet verheven.
De startbaan voor ogen houdend
wordt gaandeweg zichtbaar
wat horizon is.*

Hans Mes – 1992

Kunstwerk - *Jongensdroom* - vijftig jaar bestaan luchtvaartschool.

In september 1997 is ter ere van het vijftig jarig bestaan van de Rijksluchtvaartschool / KLM Luchtvaartschool / KLM Flight Academy door oud-leerlingen van de luchtvaartschool het bronzen standbeeld *Jongensdroom* aangeboden.

Het standbeeld is gemaakt door de beeldend kunstenaar Karin Beek en beeld uit een vader die naar de lucht tuurt. Hij houdt de hand vast van zijn zoon die naar boven wijst.

Welke jongentje wil geen piloot worden?

Kunstwerk – *Machmeter* - uitbreiding luchthavengebouw 1981

Op 26 september 1981 wordt de nieuwe verkeersstoren en de uitbreiding van het luchthavengebouw feestelijk gevierd.

Aan de opdracht voor dit project is de rijksregeling gekoppeld, waarbij 1% van de bouwkosten besteed moet worden aan beeldende kunst. Pas vier jaar later krijgt de kunstenaar Dries Wiecherink de opdracht om een luchtvaart sculptuur te ontwerpen. De kunstenaar houdt zich al enkele jaren bezig met het onderwerp luchtvaart in zijn schilderijen en collages. Dit monument is een machmeter, een snelheidsmeter in een vliegtuig.

November 1986 is het kunstwerk op het grasveld voor het luchthavengebouw geplaatst.

In 2006 maakt de Machmeter plaats voor het kunstwerk ter ere van 75 jaar vliegveld en wordt geschonken aan het militair luchtvaartmuseum te Soesterberg.

Kunstwerk – 75 jaar Vliegveld

Op 6 september 2006 onthult burgemeester Rijpstra van gemeente Tynaarlo een kunstwerk op het vliegveld.

In de afgelopen 75 jaar heeft Groningen Airport Eelde zich ontwikkeld van een vliegveld tot een moderne luchthaven. Hierbij hoort ook een modern kunstwerk. De kunstenaar Marco Goldenbeld heeft voor Groningen Airport Eelde een nieuw eigentijds kunstwerk ontworpen. Het kunstwerk wordt geplaatst op het voorterrein van de luchthaven op de plaats van het vorige kunstwerk, de “Machmeter”.

Gedenkbankje – eerbetoon aan initiatiefneemster Janny Buring

Met een fraai uitzicht over de verlengde 23/05 startbaan van de luchthaven staat het Janny Buring bankje. Of eigenlijk zijn het twee bankjes met naamplaatjes en een mooi plaquette ernaast. Het bankje staat op een ideale plek om het opstijgen en landen van de grote kisten die Eelde nu kunnen aandoen te bekijken. Het bankje is een mooi eerbetoon van de directie van de luchthaven aan Janny Buring, voormalige voorzitter van de promotiecommissie, die letterlijk tot haar laatste dag voor het vliegveld gestreden heeft.

Het bankje is in bijzijn van de familie op de dag van de officiële opening van de verlenging van de startbaan onthult.

Op de plaquette staat de volgende tekst: *‘Janny Buring, 1952-2007. Sinds de oprichting van de Stichting Vrienden Groningen Airport Eelde in het najaar van 1998 is Janny Buring een buitengewoon inspirerende en energieke voorzitter geweest voor het Promotieteam van de Vrienden van GAE. Janny heeft de luchthaven vanuit deze rol altijd geweldig gesteund door haar enthousiaste inzet voor de baanverlenging. Zij vond het belangrijk dat de luchthaven op verantwoorde wijze een positieve ontwikkeling zou kunnen doormaken. Wij missen haar en zijn haar bijzonder dankbaar voor haar enorme betrokkenheid. Stichting Vrienden GAE en Groningen Airport Eelde. Eelde, 24 april 2013’*

Bronnen en foto verantwoording:

Bronnen:

- Archief Historische Vereniging Ol Eel
- Archief Groningen Airport Eelde
- Archief KLM Flight Academy
- Provinciale Monumentenlijst Drenthe
- Nieuwsbrief Stichting Vrienden Groningen Airport Eelde
- JWBB Fotografie

Foto verantwoording:

Provinciale monumenten:

Gebouwen Rijksluchtvaartschool met internaat – Provincie Drenthe
Duitse camouflageboerderij met loodsen (WWII) – Provincie Drenthe
Duitse telefooncentrale (WWII) – Provincie Drenthe
Duitse legeringsgebouwen (WWII) – Provincie Drenthe

Oorlogsmonumenten:

Crash Lancaster in Eelderwolde (WWII) – Doewe J. Pelleboer
Crash Spitfire in Eelde (WWII) – Doewe J. Pelleboer

Monumenten vliegongevallen vliegschool:

Quia non sunt (Zij die er niet meer zijn) – Doewe J. Pelleboer
Dit mag nooit meer gebeuren – KLM Flight Academy

Overige monumenten:

Gedenksteen, eerbetoon aan grondlegger Haijo Hindriks – Historische Vereniging Ol Eel
Kunstwerk *Flying Start*, herinnering privatisering Rijksluchtvaartschool – Doewe J. Pelleboer
Kunstwerk *Jongensdroom*, herinnering aan 50 jaar luchtvaartschool – Doewe J. Pelleboer
Kunstwerk *Machmeter* herinnering aan luchthavengebouw 1981 – Berend de Vries
Kunstwerk, herinnering aan 75 jaar bestaan vliegveld- Doewe J. Pelleboer
Gedenkbankje, eerbetoon aan initiatiefnemer Janny Buring – Stichting Vrienden Groningen Airport Eelde en
JWBB Fotografie (Jan-Willem van Bruggen)